

Harper Lee

...Să ucizi
o pasăre cîntătoare

Traducere din limba engleză,
note și prefață de Tatiana Malița

POLIROM
2013

Lunea următoare, după masă, Jem și cu mine urcam treptele înalte de la intrarea casei doamnei Dubose. Găsind ușa neînchisă, o luarăm pe coridor. Jem, înarmat cu *Ivanhoe* și plin de cunoștințe superioare, bătui la a doua ușă din stînga.

— Doamnă Dubose! strigă el.

Jessie deschise ușa de lemn și trase zăvorul celei dintre jaluzele.

— Tu ești, Jem Finch? întrebă ea. Ai venit cu surioara ta! Nu știu dacă...

— Să între amîndoi, Jessie, auzirăm glasul doamnei Dubose.

La care Jessie se conformă și se duse la bucătărie. Un iz apăsător ne lovi de îndată ce pășirăm pragul. Era un iz pe care-l simțiserăm deseori în casele bătrînești mîncate de ploii, cu lămpi de ulei și cărbune, cu lighene și vase în care picura apa din bagdadie și cu cearșafuri din pinză de casă nealbită. Mirosul acesta mă punea totdeauna în gardă, mă alarma, mă înfricoșa.

Intr-un colț al camerei era un pat de alamă, iar în pat – doamna Dubose. M-am întrebat dacă nu cumva isprăvile lui Jem o aduseseră acolo și, pentru o clipă, mi se făcu milă de ea. Zăcea sub un vraf de pături și avea un aer aproape prietenos.

Lîngă pat era un lavoar cu placă de marmură, pe care am deslușit un pahar cu o linguriță într-însul, o seringă cu toartă roșie, o cutie cu vată și un ceas deșteptător de oțel pe trei picioare subțiri.

— Vasăzică, ai adus-o și pe sora ta aia mică și nespălată, hai? rosti ea în chip de salut.

Jem răspunse calm:

— Sora mea nu-i nespălată, iar eu nu mă tem de dumnea-voastră.

Am observat însă că genunchii îi tremurau.

Mă așteptam la o ripostă furibundă, cînd colo, se mulțumi să-i spună:

— Poți să-ncepi să citești, Jeremy.

Frate-meu se așeză pe un scaun de trestie și deschise *Ivanhoe*. Am tras și eu un scaun și m-am așezat alături de el.

— Vino mai aproape, comandă doamna Dubose. Aici, lîngă pat.

Traserăm scaunele înainte. Niciodată n-o văzusem de atît de aproape, și dorința mea cea mai fierbinte ar fi fost să-mi împing scaunul înapoi.

Era înfiorătoare. Pielea ei avea culoarea unei fețe de pernă murdare, la colțurile gurii umede se prelingeau, ca de pe un ghețar, picături care se adunau în gropile adînci din jurul bărbiei. Avea pe obraji pete vinete, ale unei vechi boli de ficat, iar din mijlocul ochilor apoși te fixau niște pupile negre. Mîinile i se arătau noduroase, cu pielea crescută peste unghii. Placa dentară inferioară lipsea, și buza de sus ieșea mult înainte; din cînd în cînd își întindea buza de jos spre placa dentară superioară, iar bărbia o urmărea în această mișcare, din care pricină saliva se scurgea mai repede.

De acum încolo m-am ferit cît am putut să mă uit la ea. Jem redeschise cartea și începu să citească. Am încercat să-l urmăresc, dar citea prea repede. Cînd dădea de un cuvînt necunoscut, îl sărea, însă doamna Dubose îl prindea imediat și-l silea să-l silabisească. Citi așa vreo douăzeci de minute, timp în care examinam căminul pătat de funingine, priveam pe fereastră, oriunde, numai la ea nu. La un moment dat am băgat de seamă că deși Jem continua lectura, intreruperile doamnei Dubose se răreau; o frază rămase chiar neterminată. Ea nu mai asculta.

Mi-am aruncat ochii spre pat.

I se întimplase ceva. Era complet întinsă pe spate, cu plapuma trasă pînă peste bărbie, de i se zăreau numai capul și umerii. Capul se clătina încet ba la dreapta, ba la stînga. Din cînd în cînd, căsca gura și puteam vedea limba unduind slab. Firișoare de salivă i se adunau pe buze; le trăgea înăuntru, apoi iarăși deschidea gura. Gura aceea părea să aibă o viață proprie. Se mișca independent de restul corpului, înăuntru și-n afară, precum cavitatea dintre capacele unei scoici în timpul refluxului. Cînd și cînd emitea cite un „Pt”, ca o substanță viscoasă care dă în clocot.

L-am tras pe Jem de minecă.

Se uită întîi la mine, apoi la pat. Clătîindu-se, capul ei se întorcea tocmai spre noi, și Jem o întrebă:

— Doamnă Dubose, vă simțiți bine?

Dar ea nu-l auzi.

Soneria deșteptătorului zbirnii strident, și noi înmărmuriram de spaimă. După un minut, cu nervii exasperați, eram în stradă, îndreptindu-ne spre casă. N-o luaserăm la fugă: ne expediase Jessie, care intrase în odaie înainte ca soneria deșteptătorului să se fi oprit. Ne împinsese afară zicându-ne:

— Ssst, hai, duceți-vă acasă.

La ușa, se oprise, șovăind.

— Trebuie să-și ia doctoria, ne lămurise ea.

În timp ce ușa se închidea în urma noastră, am văzut-o îndreptându-se în grabă spre patul doamnei Dubose.

Era doar patru fără un sfert când am ajuns acasă, așa că ne-am mai făcut de lucru prin curte, jucând fotbal cu pietricelele, până la venirea lui Atticus. El îmi aduse două creioane galbene, iar lui Jem o revistă ilustrată de fotbal, ceea ce reprezenta, cred, o recompensă tacită pentru prima noastră ședință cu doamna Dubose. Jem îi povesti cum a decurs.

— Și v-a speriat? se interesă Atticus.

— Nu, sir, răspunse Jem, dar e atât de scirboasă... Are crize sau așa ceva. Scuipe întruna.

— Nu-i vina ei. Oamenii bolnavi nu sînt întotdeauna plăcuți la vedere.

— Pe mine m-a speriat de-a binelea, am crezut de cuvîntă să declar.

Atticus mă privi pe deasupra ochelarilor:

— Știi, tu nu ești obligată să-l însoțești pe Jem.

A doua după-amiază petrecută în casa doamnei Dubose a fost ca și prima, tot astfel și cea următoare, până când, treptat, se formă un șablon: totul începea normal – adică doamna Dubose îl hărțuia citva timp pe Jem cu subiectele favorite, cameliiile ei și simpatia tatei pentru cioroi; puțin cîte puțin devenea tăcută, apoi se detașa de noi. Deșteptătorul suna, Jessie ne poștea afară, și ziua, în rest, era a noastră.

— Atticus, întrebai eu într-o seară, ce-i aceea „ciorlingău”?

Fața lui Atticus deveni gravă.

— Ți-a spus cineva așa?

— Nu, dar doamna Dubose îți zice așa. Se aprinde în fiecare după-amiază cînd îți zice așa. La fel mi-a spus Francis de Crăciun – atunci am auzit pentru prima dată cuvîntul.

— Din cauza asta l-ai luat la bătaie? mă cercetă Atticus.

— Da, sir...

— Atunci, de ce mă întrebi ce înseamnă?

Am încercat să-i explic că nu atît ceea ce spusese Francis, cît felul cum o spusese mă făcuse să-mi ies din fire.

— Era ca și cînd ar fi zis „mucosule”, sau așa ceva.

— Ascultă, Scout, „ciorlingău” este una dintre acele expresii care nu înseamnă nimic, întocmai ca și „mucos”. E greu de explicat – oamenii de nimic, ignoranții, o întrebuițează cînd cred că cineva îi favorizează peste măsură pe negri. Așa obișnuiesc unii dintre noi, cînd vor să califice pe cineva, să folosească fel de fel de expresii comune și urite.

— Atunci, tu nu-i iubești cu adevărat pe negri, nu-i așa?

— Ba-i iubesc. Mă străduiesc cît pot să-i iubesc pe toți oamenii... dar nu totdeauna mi-e ușor. Copila mea, nu e niciodată o insultă ca cineva să-ți spună ceea ce socotea a fi o injurie. Îți arată doar cît e de josnic, fără să te poată jigni. Așa că nu te lăsa impresionată de doamna Dubose. Are ea destule necazuri ale ei.

Peste o lună, într-o după-amiază, în timp ce Jem își croia drum prin sir Walter Scout (cum îi spunea ei), iar doamna Dubose îl corecta la tot pasul, cineva bătuse la ușă.

— Intră! strigă ea.

Intră nimeni altul decît Atticus! Se apropie de pat și luă mina doamnei Dubose.

— Am venit de la serviciu și nu i-am găsit pe copii, zise el. Mi-am închipuit că sînt aici.

Doamna Dubose îi surise. Puteai să mă tai, că tot nu pricepeam cum de avea tîria să stea de vorbă cu el, cînd părea că-l urăște atît de mult. Or, ea îi spuse:

— Știi cît e ceasul, Atticus? Exact cinci și paisprezece minute. Deșteptătorul e pus să sune la cinci și jumătate. Vreau să știi lucrul acesta!

Brusc, mă luminai: zi după zi stăteam tot mai mult la doamna Dubose, în fiecare zi deșteptătorul suna cu câteva minute mai târziu, iar ea era în plină criză ori de câte ori zbirniia ceasul. Azi îl hârțuia pe Jem de aproape două ore, și încă nu părea dispusă să intre în criză, ceea ce mă făcu să mă simt iremediabil prinsă într-o capcană. Deșteptătorul dădea semnalul eliberării noastre; ce ne facem dacă într-o zi nu mai sună deloc?

— Am impresia că nu i-au mai rămas lui Jem decît vreo cîteva zile de citit, rosti Atticus.

— Cred că numai o săptămînă, răspunse ea, exact atîta cît trebuie ca să fiu sigură...

— Bine, dar... vru să obiecteze Jem.

Atticus ridică mîna și Jem amuți.

Pe drumul spre casă, frate-meu li mai aminti că fusese vorba de o lună, că luna trecuse și că asta nu era cinstit.

— Încă o săptămînă, fiule, decise Atticus.

— Nu.

— Ba da.

Săptămîna următoare ne-am inființat iar la doamna Dubose. Deșteptătorul nu mai suna, și doamna Dubose ne concedia cu un „Ajunge” -, dar atît de târziu, încît la înapoiere îl găseam pe Atticus citindu-și ziarul. Deși crizele nu s-au mai repetat, ea rămăsese aceeași: cînd sir Walter Scott se pierdea în descrierea amănunțită a fortificațiilor și a castelelor, se plictisea și începea să se lege de noi:

— Jeremy Finch, ți-am spus c-ai să regreti că mi-ai distrus camelile. Îți pare rău acum, nu-i așa?

Jem răspundea că sigur că-i pare rău.

— Ai crezut c-ai să-mi dai gata tocmai Zăpada-de-pe-Munte, nu-i așa? Ei bine, Jessie zice că vîrful se reface. Data viitoare însă ai să-i vii tu de hac, nu-i așa? Ai s-o smulgi de tot, din rădăcini, este?

Iar Jem o încredința că întocmai așa va proceda.

— Mie să nu-mi mormăi, băiete! Sus capul și spune răspicat: „da, doamnă”. Dar nu cred că-ți va mai veni la îndemină - cu taică-tău care e ceea ce e.

Jem ridică bărbia și o fixă pe doamna Dubose cu o privire inexpresivă. În decursul acestor săptămîni se învățase să-și

compună un aer de interes politic și degajat, cu care riposta la cele mai crude atacuri.

În sfîrșit sosi și ziua cea din urmă. Cînd, într-o după-amiază, ne spuse ca de obicei „Ajunge”, adăugă:

— Și asta-i tot. La revedere.

Se terminase! Am coborît trotuarul în goana mare, zburdînd, țopăind și chiuind.

Era o primăvară tare frumoasă: zilele creșteau și aveam mai mult timp de joacă. Gîndurile lui Jem erau absorbite mai ales de performanțele fiecărui jucător de fotbal din echipele universitare ale țării. Seară de seară, Atticus ne citea pagina sportivă a ziarelor. S-ar putea ca anul acesta Alabama să participe din nou la Cupa Rose, judecînd după perspectivele pe care le avea. Într-o seară, Atticus tocmai ajunsese la mijlocul rubricii lui Windy Seaton, cînd sună deodată telefonul.

Răspunse, apoi se îndreptă spre cuierul de pălării din antreu, spunîndu-ne:

— Mă duc puțin pînă la doamna Dubose; nu stau mult.

Zăbovi însă mult, chiar și după ora noastră de culcare. Cînd, în sfîrșit, se întoarse, ținea în mină o cutie de bomboane. Se așeză pe un scaun din salon și puse cutia jos, lingă el.

— Ce voia? îl întrebă Jem.

N-o mai văzuserăm pe doamna Dubose de mai bine de o lună. Nici pe verandă nu se mai ivise, cînd treceam noi pe acolo.

— A murit, băiete, răspunse Atticus. A murit acum cîteva minute.

— Ah, roști Jem simplu. Bine.

— „Bine” e corect spus, întări Atticus. Nu se mai chinuiește. Era bolnavă de multă, multă vreme. Fiule, tu nu știai ce fel de crize avea?

Jem clătină capul.

— Doamna Dubose era morfinomană. De mulți ani lua morfină împotriva durerilor. Așa-i prescrisese medicul. Ar fi trăit cu morfină tot restul vieții, și-ar fi închis ochii fără să sufere atîta, dar nu-i stătea deloc în fire...

— Cum adică? întrebă Jem.

— Cu puțin înainte de escapada voastră, explică Atticus, m-a chemat ca să-și facă testamentul. Doctorul Reynolds îi spusese